

KAKOVOST ŽIVLJENJA V SLOVENSkih REGIJAH

Janja Pečar, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

JEL: R100, R110, R120, R130

UDK: 330.59 (497.4)

Povzetek

Kakovostno življenje in blaginja prebivalcev sta med glavnimi razvojnimi cilji sodobnih družb. Veliko dejavnikov, ki vplivajo na kakovost življenja prebivalcev, ima svoj izvor v lokalnem okolju. Zato je merjenje blaginje pomembno ne samo na ravni držav, ampak tudi na nižjih ozemeljskih ravneh. Posebnosti, vidne le na lokalni ravni, se namreč prepogosto skrijejo v državnem povprečju. V članku predstavljamo blaginjo v slovenskih statističnih regijah z uporabo kazalnikov blaginje ob upoštevanju metodologije OECD za merjenje blaginje na regionalni ravni. Ker je blaginja prebivalstva večdimenzionalni pojem, je tudi njeno merjenje metodološko zahtevno. Na regionalni ravni se temu pridružuje še pomanjkanje ustreznih podatkov. V članku smo prikazali blaginjo v slovenskih statističnih regijah na podlagi 14 kazalnikov, ki smo jih na koncu združili še v enotni sestavljeni kazalnik regionalne blaginje. Analiza je pokazala, da so med regijami v Sloveniji razlike, ki pri nekaterih kazalnikih niso majhne. Sestavljeni kazalnik regionalne blaginje je višji v regijah zahodne Slovenije kot v regijah vzhodne Slovenije. Najvišjo vrednost sestavljenega kazalnika blaginje ima osrednjeslovenska regija, in sicer 2,6-krat višjo kot pomurska regija, ki ima najnižjo vrednost. Koeficient variacije pa kaže, da 27 % regij odstopa od aritmetične sredine tega kazalnika.

Ključne besede: kakovost življenja, regionalna blaginja, regionalni kazalniki, regije, medregionalne razlike, sestavljeni kazalniki, regionalni razvoj

Abstract

The quality of life and well-being of the population are among the main development goals of modern societies. Many factors affecting the quality of life of the population have their origin in the local environment. The measurement of prosperity is therefore important not only at the national level but also at lower territorial levels, as the specific features and differences between them are hidden in the national average. This paper presents well-being in Slovenian statistical regions in the light of indicators of well-being according to the OECD methodology for measuring regional prosperity. The well-being of the population is a multidimensional concept, and thus methodologically demanding. At the regional level, however, there is a lack of relevant data. In the paper we show well-being in the Slovenian statistical regions on the basis of 14 indicators, which were eventually merged into a single composite indicator of regional well-being. The analysis showed that there are differences between the regions in Slovenia which are not so small in some indicators. The composite indicator of regional well-being is higher in the regions of western Slovenia than in the regions of eastern Slovenia. The highest well-being is found in the Osrednjeslovenska region, which is at the same time 2.6 times higher than in the lowest region of Pomurska. The coefficient of variation shows that 27% of the regions deviate from the arithmetic mean of the indicator.

Key words: quality of life, regional well-being, regional indicators, regions, regional disparities, composite indicators, regional development

Uvod

V sodobnih družbah je blaginja prebivalstva med poglavitnimi razvojnimi cilji. Najpogosteje uporabljeno merilo za merjenje razvoja in napredka je bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca. To je široko uporabljeno merilo proizvodnje in zaposlenosti ter je nujno potrebno za spremljanje gospodarske aktivnosti, a je prepogosto tudi sopomenka za razvoj in blaginjo, ki pa nista odvisna samo od proizvodnje. Nedavna kriza je pokazala, da podatki o BDP lahko prikrivajo težave, ki se kopičijo v gospodarstvu (Beyond GDP, 2016). To lahko vodi v zavajajočo razlago blaginje prebivalstva, saj nastajajo razlike med statističnim merjenjem tega dejavnika in tem, kako ga razume prebivalstvo. Rast BDP namreč ne

zagotavlja samodejno tudi kakovostnejšega življenja prebivalstva. To je odvisno še od drugih dejavnikov, tudi subjektivnih, kot sta sreča in zadovoljstvo z življenjem, ki niso nujno povezani z gospodarskim razvojem (Boarini, Johansson, Mira d'Ercole, 2006). Pojem blaginja prebivalstva je torej večdimenzionalen, zato je njegovo merjenje metodološko zahtevno. Stiglitz s sodelavci (Stiglitz, Sen in Fitoussi, 2008) na primer predlaga združevanje običajnih gospodarskih kazalnikov s socialnimi in okoljskimi. Tudi drugi raziskovalci ugotavljajo, da bi morali napredek in blaginjo meriti s kazalniki, ki izboljšujejo kakovost življenja, pri čemer pa je gospodarska aktivnost le eno od sredstev za doseg blaginje (Constanza, Hart, Posner, Talberth, 2009).

Blaginjo proučujemo tudi v Sloveniji. Eden zadnjih projektov na tem področju (Kazalniki blaginje v Sloveniji, 2015) je potekal v konzorciju ustanov Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Statističnega urada Republike Slovenije (SURS), Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO) in Nacionalnega inštituta za varovanje zdravja (NIJZ). V okviru projekta je bilo skupaj opredeljenih 90 kazalnikov za merjenje blaginje na državni ravni. Kazalniki pojasnjujejo i) materialno, ii) družbeno in iii) okoljsko razsežnost blaginje. V okviru vsake od teh razsežnosti so kazalniki razdeljeni na vodilne in dopolnilne kazalnike po različnih področjih posameznih vidikov blaginje. Tako materialna blaginja zajema šest vodilnih in 21 dopolnilnih kazalnikov, ki merijo materialni standard ljudi. Družbena blaginja je opredeljena s sedmimi vodilnimi in 33 dopolnilnimi kazalniki, ki pojasnjujejo nematerialne dejavnike in subjektivno blaginjo. Z okoljskimi kazalniki, ki jih je sedem vodilnih in 23 dopolnilnih, pa merijo dejavnike lokalnega okolja in trajnost blaginje.

Veliko dejavnikov, ki vplivajo na kakovost življenja prebivalcev, ima svoj izvor v lokalnem okolju. Zaposlovanje, dostopnost izobraževanja, kakovost okolja, stopnja varnosti in drugo se razlikujejo od ene skupnosti do druge, od ene regije do druge. Te razlike odkrivajo regionalni kazalniki blaginje, ki kažejo, da so države tudi znotraj heterogene. Razlike med regijami v državi so prav tako pomembne kot razlike med državami. Te razlike, ki se sicer skrivajo v državnem povprečju, pomembno prispevajo k ustreznejši sliki blaginje prebivalstva v državi. Regionalni kazalniki blaginje kažejo, ali blaginja pomeni boljše življenje vseh ali samo nekaterih delov države. Večje regionalne razlike v blaginji zavirajo družbeni razvoj in lahko povzročajo gospodarske, socialne, urbanistične, okoljske in politične težave (Rovan, Malešič, Bregar, 2009). Njihovo poznavanje in razumevanje pripomore k oblikovanju javnih politik in iskanju sodelovanja za boljše doseganje zastavljenih ciljev tudi na drugih področjih razvoja, tako regij kot celotne države (OECD, 2014). S tem pa prispevamo tudi k zmanjševanju razlik in bolj uravnoteženemu razvoju v celotni državi.

Doslej so bile analize blaginje na nižjih ozemeljskih ravneh v Sloveniji skromne. Raziskovalci so se največ ukvarjali z analizo blaginje po občinah (Rovan, Malešič in Bregar, 2009; Malešič, Rovin in Bregar, 2010; Malešič, 2014), ki temelji na 49 kazalnikih blaginje, ki so jih razdelili na štiri področja: i) demografsko (štirje kazalniki), ii) gospodarsko (osem kazalnikov), iii) socialno (33 kazalnikov) in iv) okoljsko (štirje kazalniki). Pri analizi blaginje so uporabili dva načina: i) metodo glavnih komponent, s katero je bil oblikovan sestavljeni kazalnik blaginje, in ii) metodo razvrščanja v skupine. S sestavljenim kazalnikom blaginje so razvrstili občine

glede na višino kazalnika oziroma velikost blaginje. Z metodo razvrščanja pa so občine združili v skupine velike, zmerne in majhne blaginje. Oba načina sta pokazala pomembne razlike med slovenskimi občinami, pri čemer so občine z višjo ravniyo blaginje v zahodnem delu Slovenije. Raziskovalci so ugotovili tudi, da so smiselne nadaljnje raziskave, ki bi izpopolnile nabor in izbor kazalnikov za proučevanje blaginje občin (Malešič, Bregar, Rovin, 2009).

Na ozemeljski ravni statističnih regij so raziskovali blaginjo v povezavi s kazalniki zdravja (Šprah, Novak in Fridl, 2014). Pri tem so upoštevali metodološka priporočila OECD (OECD, 2011), nabor kazalnikov pa razširili predvsem s kazalniki zdravja. V analizo so vključili 70 kazalnikov, ki so jih razvrstili v 16 področij, izmed katerih je 6 področij oziroma 30 kazalnikov povezanih z zdravjem prebivalstva. Upoštevali so samo objektivno merljive kazalnike. Tudi ta analiza je pokazala dokaj heterogeno sliko blaginje v Sloveniji ter občutno razliko med vzhodno Slovenijo z nižjo ravniyo blaginje in zahodno Slovenijo.

Namen našega članka je analiza kazalnikov blaginje za slovenske statistične regije ob upoštevanju metodologije OECD (OECD Regional ..., 2016) in oblikovanje enotnega sinteznega kazalnika blaginje na regionalni ravni. Po uvodnem poglavju, kjer je na kratko predstavljeno merjenje blaginje na regionalni ravni, sledi predstavitev metodologije in vrednosti kazalnikov po posameznih področjih. V naslednjem poglavju prikažemo sestavljeni kazalnik blaginje za vse statistične regije in ga primerjamo s podobnim sinteznim kazalnikom razvojne ogroženosti regij. Na koncu sledi še sklep.

1 Metodologija merjenja blaginje prebivalstva v statističnih regijah

V članku prikazujemo analizo blaginje za slovenske statistične regije.¹ Pri tem izhajamo iz metode OECD za merjenje blaginje na subnacionalni ravni (OECD Regional ..., 2016), ki je orodje za analizo blaginje v 362 regijah v državah OECD, ki ustrezajo ozemeljski ravni NUTS 2. V Sloveniji sta to vzhodna in zahodna kohezijska regija. To metodologijo smo uporabili za analizo blaginje na ravni statističnih regij v Sloveniji, ki ustreza ozemeljski ravni NUTS 3.

Na regionalni ravni smo blaginjo izmerili z enajstimi kazalniki na devetih področjih blaginje, pri čemer v dveh

¹ Upošteevamo statistične regije, določene v skladu z Uredbo Komisije (ES) št. 1319/2013, ki je začela veljati 1. 1. 2015. S to uredbo so bile uveljavljene ozemeljske spremembe klasifikacije NUTS pri osrednjeslovenski, savinjski, posavski in zasavski regiji. Posledično se je spremenila tudi meja regij NUTS 2.

Tabela 1: Primerjava kazalnikov za merjenje regionalne blaginje regij OECD (NUTS 2) in slovenskih statističnih regij (NUTS 3)

	Področja	Kazalniki za regije OECD (NUTS 2)	Kazalniki za slovenske statistične regije (NUTS 3)	Opomba
Materialni pogoji	Dohodek	Razpoložljivi dohodek na prebivalca (v USD PKM)	1. Razpoložljivi dohodek na prebivalca, 2015 (v EUR, fiksni tečaj)	Kazalnik je za slovenske regije na voljo v EUR in ne v PKM oziroma SKM, ki se uporablja za mednarodne primerjave in primerjave med regijami.
	Zaposlitev	Stopnja delovne aktivnosti (15–64 let), v %	2. Stopnja delovne aktivnosti (20–64 let), 2015, v % (registrski podatki)	Stopnja delovne aktivnosti je delež delovno aktivnega v delovno sposobnem prebivalstvu v starosti 20–64 let. Delež zaposlenih pred 20. letom je v Sloveniji majhen, zato je ta kazalnik primernejši. To je tudi eden od ciljev evropske strategije (Evropa 2020). Upoštevani so registrski podatki. Vir je isti kot pri stopnji brezposelnosti.
		Stopnja brezposelnosti, v %	3. Stopnja registrirane brezposelnosti, 2015, v %	Upoštevani so registrski podatki, ki mednarodno niso primerljivi. Mednarodno primerljivi podatki iz ankete o aktivnem in neaktivnem prebivalstvu (po mednarodni metodologiji) so nezanesljivi za kar tretjino statističnih regij.
	Stanovanje/ bivanje	Število sob na osebo v stanovanju	4. Stopnja prenaseljenosti, 2013–2015	Kazalnik je nekoliko prirejen glede na tistega, ki ga uporablja OECD. Vir je anketa SILC, ki je mednarodno primerljiva.
Dejavniki kakovosti življenja	Zdravje	Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (leta)	5. Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (leta), 2015	Kazalnik je mednarodno primerljiv.
		Standardizirana stopnja umrljivosti, skupaj	6. Standardizirana stopnja umrljivosti, skupaj, 2015	Kazalnik je mednarodno primerljiv, ker je standardiziran na evropsko populacijo.
			7. Dostop z avtom z lokacij z vsaj enim stalnim prebivalcem do splošnih bolnišnic, 2015, v minutah	V metodologiji OECD (OECD Regional ..., 2016) tega kazalnika ni. Za statistične regije smo ga upoštevali, ker je fizična dostopnost zdravstvenih storitev v Sloveniji problematična in posredno vpliva na zdravje.
	Izobrazba	% zaposlenih z najmanj srednjo izobrazbo	8. % zaposlenih z najmanj terciarno izobrazbo, 2015	Zaradi visokega deleža zaposlenih s srednješolsko izobrazbo v Sloveniji smo kazalnik prilagodili.
	Okolje	Ocenjena povprečna izpostavljenost zraku, onesnaženem z delci PM _{2,5} (satelitski podatki)	9. % prečiščene odpadne vode z vsaj sekundarnim čiščenjem v izpuščeni odpadni vodi, 2015	Podatkov o onesnaženosti zraka na regionalni ravni ni na voljo zaradi še nedodelane metodologije, zato smo uporabili nadomestni kazalnik.
	Varnost	Število umorov na 100.000 prebivalcev	10. Število obsojenih (polnoletnih in mladoletnih) na 1.000 prebivalcev, 2015	Zaradi majhnega števila umorov v Sloveniji smo kazalnik prilagodili.
	Vključenost v družbo	Voliina udeležba, v %	11. Voliina udeležba, 2014, v %	Upoštevali smo državnozbornske volitve.
	Dostop storitev	% gospodinjstev z dostopom do širokopasovnega interneta	12. Dostop z avtom z lokacij z vsaj enim stalnim prebivalcem do priključka na AC ali HC, 2015, v minutah	Podatkov o dostopu do širokopasovnega interneta na regionalni ravni ni na voljo, zato smo uporabili nadomestni kazalnik, s katerim posredno merimo dostop do storitev, s predpostavko, da je dostopnost storitev odvisna tudi od fizične dostopnosti.
Subjektivna blaginja	Socialni kapital	% prebivalstva, ki poroča, da ima nekoga, na katerega se lahko obrne v stiski	13. % prebivalstva, ki poroča, da ima nekoga, na katerega se lahko obrne v stiski, 2010–2014	Za izračun kazalnika je na voljo mednarodno primerljiv podatek iz Evropske družboslovne raziskave (ESS).
	Zadovoljstvo z življenjem	Samoocena povprečnega zadovoljstva z življenjem na lestvici 0–10 točk	14. Samoocena povprečnega zadovoljstva z življenjem na lestvici 0–10 točk, 2013–2015	Za izračun kazalnika je na voljo mednarodno primerljiv podatek iz ankete SILC.

Vir: OECD Regional Well-Being, 2016, avtorica.

primerih uporabimo več kot en kazalnik za področje. Tako smo blaginjo v celoti izmerili s 14 kazalniki. Področja blaginje smo razdelili v tri skupine. V prvo skupino smo vključili kazalnike, ki so povezani z (i) materialnimi pogoji življenja (dohodek, zaposlitev, stanovanje/bivanje), v drugo skupini kazalnike, ki vplivajo na (ii) kakovost življenja (zdravje, izobrazba, okolje, varnost, vključenost v družbo in dostopnost storitev), v tretjo pa kazalnike (iii) subjektivne blaginje (socialni kapital in zadovoljstvo z življenjem). Iskanje ustreznih podatkov za kazalnike je bilo v nekaterih primerih problematično, ker na ozemeljski ravni statističnih regij ni vedno ustreznih podatkov za izračun kazalnika. Zato smo nekatere kazalnike prilagodili razpoložljivosti in primernosti slovenskim statističnim regijam. Nabor kazalnikov po metodologiji OECD (tretji stolpec) in izbranih kazalnikov (četrti stolpec) v naši analizi prikazuje tabela 1.

V tabeli je iz opomb (zadnji stolpec) razvidno tudi, kako smo prilagodili kazalnike za potrebe slovenskih statističnih regij oziroma jih nadomestili z drugimi, kar je običajna praksa tudi v drugih državah. Pri izračunu kazalnikov smo uporabili uradne statistične podatke,

razen za dostopnost storitev, kjer smo uporabili podatke projektne naloge (Drobne in Paliska, 2015; Drobne, 2016) o dostopu z avtom do priključkov avtocest (AC) in hitrih cest (HC), izračunane s prostorsko analizo z aplikacijo GIS. Podoben nadomestni kazalnik uporabljajo tudi na Sardiniji (OECD, 2014, str. 107), kar je tudi v skladu z metodologijo OECD (OECD, 2011). Predpostavljamo namreč, da hitrejši dostop prebivalstva do priključka na AC ali HC pomeni tudi hitrejši dostop do različnih storitev. S to predpostavko smo upoštevali tudi dostopnost splošnih bolnic, tako da ta skupaj s pričakovanim trajanjem življenja in stopnjo umrljivosti tvori en kazalnik za področje zdravja.

Kazalnike, izračunane iz statističnih podatkov, smo v skladu z metodologijo dopolnili tudi s subjektivnimi, ki so izračunani s podatki, pridobljenimi z anketami (trije kazalniki). Ti so pomembni zato, ker ankete odražajo zaznavanje prebivalstva, ki se lahko razlikuje od statističnih podatkov in ga ti ne morejo zajeti. Pri tem moramo poudariti, da smo pri teh kazalnikih zaradi majhnosti vzorca zaznali večje slučajne vplive. Za zmanjšanje slučajnih vplivov smo pri anketnih podatkih uporabili povprečje zadnjih treh razpoložljivih let.

Tabela 2: Kazalniki materialne blaginje, 2015

Regije	Materialna blaginja			
	Dohodek	Zaposlitev		Stanovanje
	1	2	3	4
pomurska	9.213	54,1	18,9	10,8
podravska	9.767	58,7	13,6	14,3
koroška	10.728	60,4	11,5	11,2
savinjska	10.032	63,1	13,3	13,2
zasavska	9.879	60,6	15,2	22,1
posavska	9.992	62,9	13,6	19,2
jugovzhodna Slovenija	10.559	64,8	13,0	14,9
osrednjeslovenska	10.735	64,2	11,0	15,9
gorenjska	10.551	66,0	8,6	16,0
primorsko-notranjska	10.507	66,3	11,1	10,8
goriška	10.672	63,4	10,3	12,0
obalno-kraška	10.422	62,2	11,0	16,5
Slovenija	10.303	62,4	12,3	14,7

Vir: SURS, lastni izračuni. Opomba: Številke v tretji vrstici tabele se nanašajo na številke kazalnikov iz tabele 1.

Tabela 3: Kazalniki kakovosti življenja, 2015

Regije	Kakovost življenja							
	Zdravje			Izobrazba	Okolje	Varnost	Vključenost v družbo	Dostopnost storitev
	5	6	7	8	9	10	11	12
pomurska	79,4	628,7	24	24,1	45,4	3,6	46,4	18
podravska	79,1	618,2	21	28,9	56,7	3,6	48,2	13
koroška	79,5	592,5	24	26,5	22,2	2,7	51,7	60
savinjska	79,4	599,4	27	28,3	20,5	2,9	50,9	18
zasavska	79,1	599,3	18	27,3	45,6	1,8	53,7	24
posavska	79,4	608,1	24	27,0	35,6	3,1	48,2	19
jugovzhodna Slovenija	79,7	597,6	34	29,0	64,8	4,9	50,4	29
osrednjeslovenska	81,5	480,0	26	39,4	60,3	2,4	56,2	10
gorenjska	81,5	490,3	30	32,2	52,8	1,8	53,5	14
primorsko-notranjska	80,3	561,0	39	29,8	27,7	2,4	51,6	21
goriška	80,9	528,3	32	30,9	43,6	1,6	54,3	25
obalno-kraška	81,4	497,8	13	31,8	74,8	3,0	48,0	9
Slovenija	80,6	552,2	...	31,8	45,9	3,3	51,7	...

Vir: SURS, NIJZ, DVK, Drobne 2016, lastni izračuni. Opomba: Številke v tretji vrstici tabele se nanašajo na številke kazalnikov iz tabele 1.

Tabela 4: Kazalniki subjektivne blaginje in sestavljeni kazalnik regionalne blaginje, 2015

Regije	Subjektivna blaginja		Sestavljeni kazalnik regionalne blaginje
	Socialni kapital	Zadovoljstvo z življenjem	
	13	14	
pomurska	94,8	6,7	3,2
podravska	98,4	6,9	5,0
koroška	98,8	6,7	4,8
savinjska	93,9	6,9	4,8
zasavska	95,4	6,7	4,5
posavska	90,4	6,8	3,5
jugovzhodna Slovenija	89,6	7,0	4,7
osrednjeslovenska	93,6	7,2	8,3
gorenjska	94,7	7,1	7,5
primorsko-notranjska	94,1	7,0	6,2
goriška	90,8	7,1	6,8
obalno-kraška	90,5	7,0	6,3
Slovenija	94,5	7,0	5,5

Vir: ADP, FDV, SURS, lastni izračuni. Opomba: Številke v tretji vrstici tabele se nanašajo na številke kazalnikov iz tabele 1.

2 Sestavljeni kazalnik regionalne blaginje

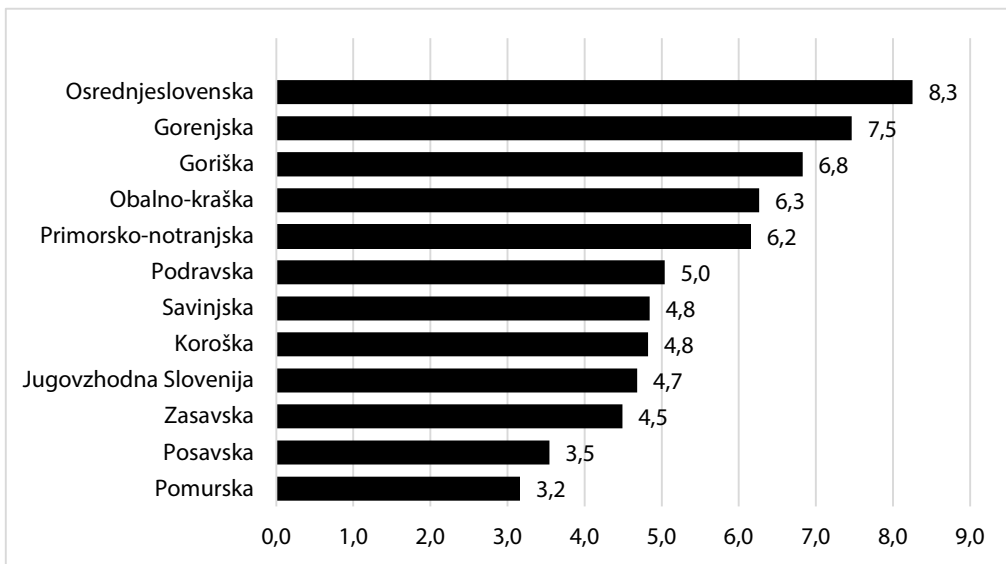
Rezultati kazalnikov po regijah kažejo, da se regije med seboj zelo razlikujejo, in te razlike pri nekaterih kazalnikih niso majhne. V regijah so razlike tudi med posameznimi dejavniki blaginje, kar je posledica večdimenzionalnosti pojma blaginje. Zaradi lažje razlage dobljenih rezultatov po regijah smo se zato odločili, da izračunamo še sestavljeni kazalnik, ki smo ga poimenovali *regionalna blaginja*. Sestavljeni kazalniki so namreč uporabni predvsem na področjih, ko poskušamo neki kompleksen in večdimenzionalen pojav prikazati poenostavljeno, saj lažje razložimo en kazalnik, kot razlagamo več posamičnih hkrati. Množica posamičnih kazalnikov lahko tudi zamegli sliko. Zato so sestavljeni kazalniki prepoznani kot zelo koristno analitsko orodje analitikov in raziskovalcev, primerni pa so tudi za ocenjevanje in analizo politik ter javno komuniciranje. Za boljšo razlago sestavljenega kazalnika pa se je treba seveda še vedno vračati tudi k izvornim kazalnikom. V našem

primeru je prednost sestavljenega kazalnika regionalne blaginje tudi ta, da ga lahko primerjamo s podobnim sestavljenim kazalnikom IRO², ki ga uporabljamo za spremljanje regionalnega razvoja.

V izračunu sestavljenega kazalnika regionalne blaginje smo upoštevali po en kazalnik za vsako temo. Pri več kazalnikih za eno temo (zaposlitev, zdravje) smo iz standardiziranih vrednosti kazalnikov izračunali povprečje in tako dobili en kazalnik za temo. V končnem izračunu smo upoštevali 11 kazalnikov, ki smo jih poenotili, tako da smo jih standardizirali in iz njih izračunali povprečje. Za standardizacijo smo uporabili metodo min-max. Povprečje standardiziranih vrednosti smo prikazali na lestvici 0–10.

Izsledki analize so pokazali, da imajo regije v zahodni Sloveniji višjo raven blaginje kot regije v vzhodni Sloveniji. Po podobnosti kazalnikov blaginje statistične regije lahko razvrstimo v štiri skupine. V prvi skupini so osrednjeslovenska, gorenjska in goriška regija. Te imajo vrednost sestavljenega kazalnika od 8,3 do 6,8. Visoke

Slika 1: Sestavljeni kazalnik blaginje, regije, 2015

Vir: SURS, NIJZ, DVK, ADP, FDV, Drobne 2016, lastni izračuni.

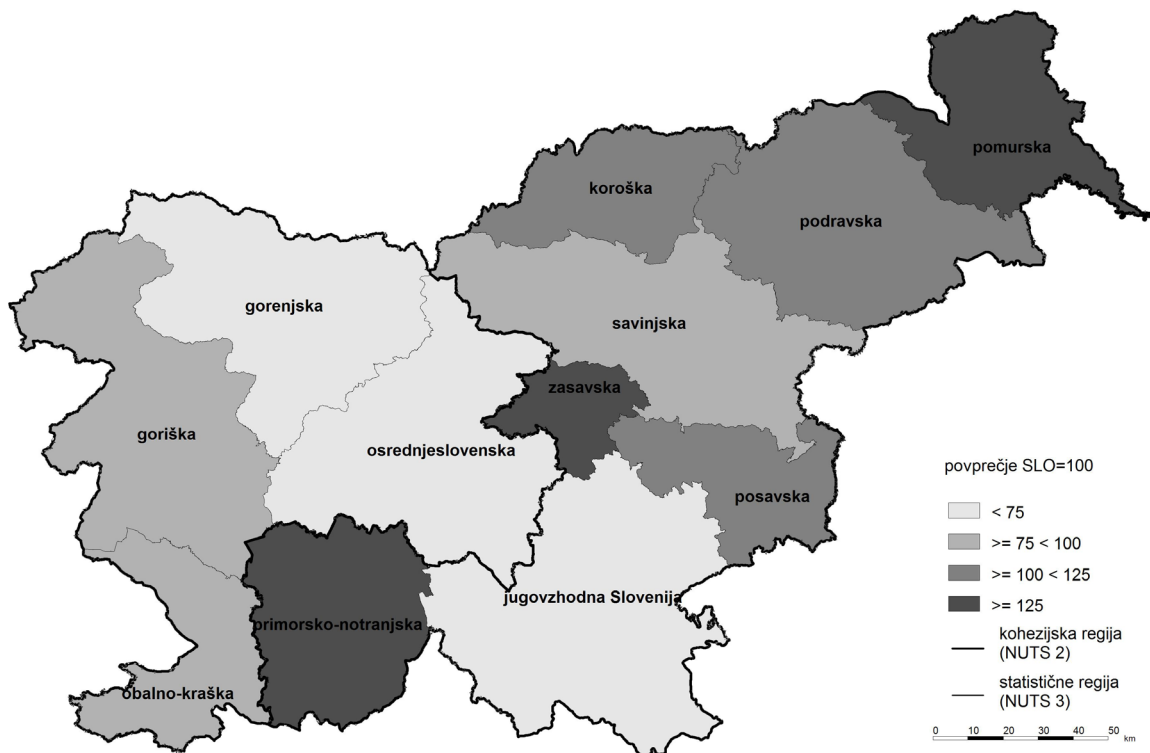
² Indeks razvojne ogroženosti (IRO) je sestavljeni kazalnik za spremljanje regionalnega razvoja. Prvič je bil v regionalno politiko uveden za programsko obdobje 2007–2013, za programsko obdobje 2014–2020 pa je bil metodološko posodobljen. Sestavljen je iz 14 podkazalnikov, njihov izbor pa naj bi uravnoteženo odražal vidike razvoja, določene v Strategiji razvoja Slovenije in Strategiji EU 2020, ki sta bili kot strateška dokumenta na voljo v času metodološke posodobitve kazalnika (leta 2013). Podkazalniki sestavljenega kazalnika IRO vključujejo kazalnike razvitosti, razvojnih možnosti in ogroženosti ter so: bruto domači proizvod na prebivalca; bruto dodana vrednost na zaposlenega; % bruto investicij v osnovna sredstva v BDP; stopnja registrirane brezposelnosti (15–29 let); stopnja delovne aktivnosti (20–64 let); % preb. s terciarno izobrazbo (25–64 let); % bruto domačih izdatkov za RRD v BDP; % vsaj sekundarno prečiščene odpadne vode; % površine varovanih območij; % ocenjene škode zaradi elementarnih nesreč v BDP; stopnja registrirane brezposelnosti; indeks staranja prebivalstva; razpoložljivi dohodek na prebivalca; poseljenost v km² na prebivalca.

Zemljevid 1: Sestavljeni kazalnik regionalne blaginje, 2015

Vir: GURS, SURS, ADP, FDV, NIJZ, DVK, Drobne, izračuni in kartografija avtorica.

Zemljevid 2: Indeks razvojne ogroženosti, 2012–2016 (IRO, 2016)

Vir: GURS, SURS, ARSO, URSZR, DRI, izračuni in kartografija avtorica.

vrednosti imajo predvsem na področju zadovoljstva z življenjem, dohodkov, vključenosti v družbo, dostopnosti storitev in varnosti. Ugodna sta kazalnika zaposlitve. Najšibkejši so na področju socialnega kapitala, še posebej goriška regija.

V drugo skupino smo uvrstili obalno-kraško in primorsko-notranjsko regijo. Ti dve regiji imata vrednost kazalnika blaginje 6,3 in 6,2. Visoke vrednosti dosegata predvsem na področju dohodka, zadovoljstva z življenjem, dostopnosti storitev in varnosti. Tudi možnosti zaposlitve so v regijah razmeroma dobre. Slabša sta kazalnika subjektivne blaginje, še posebej socialni kapital v obalno-kraški regiji.

Tretja skupina je najštevilnejša in razlike med regijami so tu najmanjše. Regije imajo vrednost kazalnika od 5 do 4,5. V tej skupini so: podravska, savinjska, koroška, jugovzhodna Slovenija in zasavska regija. Nekatere regije v tej skupini so precej raznolike, na primer koroška, ki izstopa po drugem najvišjem razpoložljivem dohodku na prebivalca na eni strani in najnižjim zadovoljstvom z življenjem na drugi strani, kar potrjuje dejstvo, da blaginja ni odvisna samo od dohodka prebivalstva.

V četrti skupini sta dve regiji, posavska in pomurska, s kazalnikoma v vrednosti 3,5 in 3,2. Posavska regija ima pri večini kazalnikov vrednosti, ki so med najnižjimi. Pomurska regija je zelo raznolika. Na nekaterih področjih ima zelo visoke vrednosti, na primer pri stanovanjskih pogojih, dostopnosti storitev in socialnem kapitalu, na dnu pa je pri večini kazalnikov, na primer na področju dohodkov, zaposlitve, izobrazbe zaposlenih in vključenosti v družbo.

Dobljene rezultate smo primerjali tudi s sestavljenim kazalnikom, ki ga uporabljamo za spremljanje regionalnega razvoja (IRO). V kazalnik IRO je vključenih več gospodarskih kazalnikov in nobenega subjektivnega. Pričakovali bi, da je v regijah, ki so po gospodarskih kazalnikih uspešnejše in tako manj razvojno ogrožene, tudi blaginja prebivalstva večja. Vendar ni vedno tako. Jugovzhodna Slovenija je na primer glede na kazalnik IRO med najmanj razvojno ogroženimi regijami, kazalnik regionalne blaginje prebivalstva pa temu ne sledi. Nasprotno je primorsko-notranjska regija po kazalniku regionalne blaginje uvrščena višje, kot bi pričakovali glede na njeno razvojno ogroženost. To znova potrjuje ugotovitev, da na blaginjo prebivalstva veliko bolj kot dohodki vplivajo drugi dejavniki kakovosti življenja.

3 Sklep

Kljub pomanjkljivostim analize zaradi slabših podatkovnih virov na regionalni ravni ocenjujemo, da je analiza primerna ocena regionalne blaginje v Sloveniji, ki pa jo bo treba v prihodnje še dopolnjevati in izgrajevati v skladu z razpoložljivostjo regionalnih

statistik. V primerjavi z drugimi analizami blaginje v Sloveniji smo uporabili podobno metodo, ki pa upošteva občutno manj kazalnikov. Ocenjujemo, da to ne zmanjšuje vrednosti analize, jo pa poenostavi. Pri večjem naboru kazalnikov se namreč nekateri lahko tudi podvajajo, drugi pa izključujejo. V naši analizi smo iz nabora uporabljenih kazalnikov izračunali tudi sestavljeni kazalnik, česar regionalna metoda OECD (OECD Regional ..., 2016) ne predvideva. Sestavljeni kazalniki so namreč zelo primerno orodje za prikaz kompleksnih, večdimenzionalnih pojavov, ki jih merimo z vrsto kazalnikov. Obenem so sestavljeni kazalniki tudi dobra dopolnitev regionalnih statistik.

Izsledki analize so pokazali, da imajo regije v zahodni Sloveniji večjo blaginjo kot regije v vzhodni Sloveniji. Po podobnosti kazalnikov blaginje lahko statistične regije razvrstimo v štiri skupine. V prvi skupini so osrednjeslovenska, gorenjska in goriška regija. Te imajo vrednost sestavljenega kazalnika od 8,3 do 6,8. V drugo skupino smo uvrstili obalno-kraško in primorsko-notranjsko regijo, ki imata vrednost kazalnika blaginje 6,3 in 6,2. Tretja skupina je najštevilnejša, vrednosti kazalnika blaginje so tu od 5 do 4,5. V tej skupini so: podravska, savinjska, koroška, jugovzhodna Slovenija in zasavska regija. V četrti skupini sta posavska in pomurska regija s kazalnikoma v vrednosti 3,5 in 3,2. Posavska regija ima pri večini kazalnikov najnižje vrednosti. Pomurska regija ima najnižjo vrednost sestavljenega kazalnika med vsemi regijami, vendar je zelo raznolika.

Na koncu smo med seboj primerjali sestavljeni kazalnik regionalne blaginje in sestavljeni kazalnik IRO. Ta je sestavljen iz štirinajstih posamičnih kazalnikov, vendar je med njimi več gospodarskih kazalnikov in nobenega subjektivnega. Tudi IRO kaže na razliko med vzhodno in zahodno Slovenijo, pri čemer je zadnja manj razvojno ogrožena in ima v celoti gledano večjo blaginjo prebivalstva. Podrobnejša primerjava posameznih regij pa kaže, da imajo nekatere regije, ki so po gospodarskih kazalnikih uspešnejše in tako manj razvojno ogrožene, manjšo blaginjo, kot bi pričakovali glede na njihovo gospodarsko uspešnost (na primer jugovzhodna Slovenija), oziroma obratno (na primer primorsko-notranjska regija). Jugovzhodna Slovenija je namreč med najmanj razvojno ogroženimi regijami zaradi ugodnih gospodarskih kazalnikov, medtem ko je po blaginji prebivalstva podpovprečna. To potrjuje ugotovitev, da blaginja prebivalstva ni odvisna le od dohodkov, pač pa nanjo vplivajo še drugi dejavniki kakovosti življenja in subjektivno zaznavanje blaginje.

Analiza je pokazala tudi, da obstajajo razlike med regijami v Sloveniji, ki pri nekaterih kazalnikih niso majhne. Raven blaginje prebivalstva je najvišja v osrednjeslovenski regiji in obenem 2,6-krat višja kot v regiji z najnižjo, pomurski. Koeficient variacije, ki je drugo merilo za medregionalne razlike in upošteva tudi druge regije, ne le regij s skrajnima vrednostma, pa kaže,

da 27 % regij odstopa od aritmetične sredine kazalnika. Najbolj se regije razlikujejo med seboj po hitrosti dostopa z avtom do priključkov AC in HC.

Medregionalne razlike, ki so v mednarodni primerjavi pri kazalniku BDP na prebivalca sicer še vedno manjše kot v večini držav članic EU,³ torej v medregionalnih primerjavah v Sloveniji niso majhne, še večje pa so na ravni občin (Ravbar, 2014). Prav regionalne razlike zahtevajo nadaljnje ukrepanje politike regionalnega razvoja. Te aktivnosti naj zagotavljajo večjo zaposlenost v vseh regijah, ob tem pa tudi zdravo in varno okolje, čim boljše dostopnost storitev in izobraževanja ter druge aktivnosti, ki bodo vplivale na enakomernejši razvoj v regijah.

Literatura in viri

ADP (2017). Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno 1. 3. 2017 na: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm14/>

Beyond GDP: Regional development indicators (2016). Pridobljeno 6.3.2017 na [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)577953](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)577953)

Boarini, R., Johansson, A., Mira d'Ercole M. (2006). Alternative Measures of Well-Being. *OECD social, employment and migration working papers*, no. 33. Pridobljeno 7.3.2017 na <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/713222332167.pdf?expires=1494835819&id=id&accname=guest&checksum=BDACD46BF8DA7A1955C13A8AC87C91D3>

Constanza, R., Hart, M., Posner, S., in Talberth, J. (2009). Beyond GDP: The need for new measures of progress. *The Pardee papers* 4. Boston university. Pridobljeno 4. 3. 2007 na <https://www.bu.edu/pardee/files/documents/PP-004-GDP.pdf>

Drobne, S. (2016). Povprečna dostopnost do najbližjega priključka na avtocesto ali hitro cesto po občinah Republike Slovenije v letu 2015. Projektna naloga. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

³ Mednarodna primerjava medregionalnih razlik je mogoča samo pri kazalniku BDP na prebivalca (ta sicer ni vključen v naš sestavljeni kazalnik regionalne blaginje). Razmerje med skrajnima regijama pri BDP na prebivalca je v Sloveniji 1 : 2,5 (leta 2014), kar je manjša razlika v primerjavi z drugimi državami EU. Najvišje razmerje ima Združeno kraljestvo (1 : 22,2), ki zaradi regije London City močno izstopa, vendar imajo bistveno višja razmerja od Slovenije tudi Nemčija (1 : 9,2), Francija (1 : 5,1), Poljska (1 : 5,5), Madžarska (1 : 4,7), Slovaška (1 : 4,1). Med državami z nižjim razmerjem je npr. Avstrija (1 : 2,4), predvsem pa nordijske države (Finska 1 : 1,8, Švedska, 1 : 1,9, Danska 1 : 2,3). Najnižje razmerje med državami članicami EU ima Hrvaška (1 : 1,4). (Vir: Eurostat database).

Drobne, S., Paliska, D. (2015). Average transport accessibility of the Slovenian municipalities to the nearest motorway or expressway access point. *Geodetski vestnik* 59(3). Pridobljeno 20.2.2017 na: http://www.geodetski-vestnik.com/sl/?option=com_content&view=article&id=37:gv-57-4-eng&catid=23:publications

Evropa 2020. Pridobljeno 15.2.2017 na: http://ec.europa.eu/europe2020/index_sl.htm

Eurostat database: Podatkovni portal. European Commission. Pridobljeno 25.8.2017 na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

FDV: Evropska družboslovna raziskava (2010, 2012, 2014). Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Fakulteta za družbene vede.

OECD (2011). How's Life? Measuring well-being. Pridobljeno 10.4.2017 na <http://documents.worldbank.org/curated/en/127381468326701628/pdf/846340PUB0Box30Measuring0well0being.pdf>

OECD (2014). How's Life in Your Region? Measuring Regional and Local Well-being for Policy Making. Pridobljeno 26.4.2017 na <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/bc0a53d9-sl/index.html?itemId=/content/summary/bc0a53d9-sl&mimeType=text/html>

OECD Regional Well-Being: A user guide (2016). Pridobljeno 3.2.2017 na: www.oecdregionalwellbeing.org

Malešič, K. (2014). Metodologija merjenja blaginje občin v Sloveniji na osnovi sestavljenih kazalnikov. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Malešič, K., Bregar, L., Rovani, J. (2009). Metodologija merjenja blaginje za občine v Sloveniji. *IB revija* (3–4), Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Malešič, K., Rovani, J., Bregar, L. (2010). Ocena kakovosti sestavljenih kazalcev blaginje na podlagi glavnih komponent. Zbornik 20. statističnih dnevov. Radenci.

Ravbar, M. (2014). Razvojni potenciali slovenskih občin. *IB revija* 2/2014. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Rovani, J., Malešič, K., Bregar, L. (2009). Blaginja v Sloveniji. *Geodetski vestnik*, 53(1). Ljubljana.

Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi, J. (2008). Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Pridobljeno 7. 3. 2017 na: http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/Issues_paper.pdf

Strategija dolgožive družbe (2017). V tisku. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

SURS: Podatkovni portal SI-Stat. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 21.4.2017 na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp>

Šprah, L., Novak, T., Fridl, J. (2014). Blaginja prebivalcev Slovenije po regijah: primerjava kazalnikov s poudarkom na zdravju. *Acta geographica Slovenica* 45 (1), 67–87. Ljubljana: ZRC SAZU.

UMAR (2015): Kazalniki blaginje v Sloveniji. Pridobljeno 3.4.2017 na: <http://www.umar.gov.si/publikacije/kazalniki-blaginje/>

Uredba Komisije (ES) št. 1319/2013 (2013). Bruselj: Uradni list Evropske komisije z dne 18.12.2013. Pridobljeno 15.3.2017 na: http://ww.stat.si/dokument/5433/NUTS_1319_2013_Sl.pdf